

УДК 656.078.8:658

КОНСОЛІДАЦІЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ПРОМИСЛОВОСТІ ТА ТРАНСПОРТУ В УМОВАХ МІЖНАРОДНИХ ТРАНСПОРТНИХ КОРИДОРІВ ЯК ШЛЯХ ПРИЗУПИНЕННЯ КРИЗОВИХ ЯВИЩ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

*Дикань В.Л., д.е.н., професор,
Якименко Н.В., к.е.н., докторант (УкрДАЗТ)*

Визначено новий концептуальний підхід до усунення кризових явищ в промисловому та транспортному секторі економіки України.

Ключові слова: промисловість, промислово-логістичне інтелектуальне об'єднання, транспортна система, логістична інфраструктура.

Постановка проблеми та її зв'язки з науковими чи практичними завданнями. Найактуальніше питання на сьогоднішній час – стабілізація економіки України. Політики, вчені, економісти пропонують різноманітні шляхи ліквідації кризових явищ. Можливості та вектори підвищення конкурентоспроможності економіки пов'язують з інвестиційними та інноваційними факторами, з гармонізацією фінансової та інвестиційної політик [1, с. 45]. Пропонуються і більш кардинальні заходи, пов'язані зі зменшенням в умовах кризи розмірів соціальних виплат населенню, що є необхідною умовою отримання зовнішніх позик від міжнародних фінансових установ. Проте такі заходи негативно позначаються на соціальній сфері, стримують її розвиток та створюють соціальні невдоволення серед населення. Джерелами стабілізації економіки України називають розширення експорту товарів, розвиток наукомістких галузей економіки, формування високоякісної фізичної інфраструктури, що створює належні умови для роботи бізнесу та забезпечення життєдіяльності населення [2, с. 13-14]. Реалізація цих заходів потребує значних обсягів інвестиційних коштів. Проте їх отримання ускладнене майже відсутністю інтересу до фінансування з боку внутрішніх та зовнішніх інвесторів, скороченням обсягів фінансування комерційними банками, збільшенням обсягів тіньового капіталу, що «осідає» в гаманцях олігархів та в офшорних зонах.

На нашу думку, основний та найбільш дієвий механізм стабілізації економіки України – підтримка та розбудова промислового сектору, що впливає на: 1) ефективне функціонування фінансової системи; 2) стабілізацію валютного курсу; 3) створення інноваційної моделі розвитку економіки; 4) забезпечення експорту високотехнологічних та конкурентоспроможних товарів; 5) оновлення основних фондів та розвитку інфраструктурних галузей; 6) збільшення

зацікавлення іноземних інвесторів; 7) формування напрямків соціальної діяльності уряду країни за рахунок отриманих можливостей забезпечення соціальних гарантій; 8) стабілізацію ситуації з безробіттям та зайнятістю в країні тощо. Саме промисловий сектор забезпечує найбільші суми надходжень до бюджету (37, 7% з загальної суми надходжень в бюджет від усіх видів діяльності).

Сьогодні необхідно розробити нові шляхи, які «реанімують» втрачений промисловий потенціал, та консолідувати внутрішні інтелектуальні можливості в країні, що залишилися, але до цього часу в повному обсязі не були використані. До цього часу економісти усі потрібні зміни в економіці України пов'язували з необхідністю залучення значних обсягів інвестиційних ресурсів. Проте усі забули, що той потужний промисловий потенціал, який ґрунтується на знаннях, досвіді та приватній інтелектуальній власності вітчизняних інженерів, конструкторів, в часи Радянського союзу дозволяв створювати та виробляти конкурентоспроможну військову техніку, обладнання для засвоєння космічного простору тощо.

На сьогоднішній час внаслідок глобалізації економік та розвиненості інформаційних мереж немає жодних проблем щодо отримання необхідної інформації щодо технічних характеристик конкурентоспроможних матеріалів, сировини, комплектуючих, модулів агрегатів тощо. Тому для розвитку промислового сектору економіки України важливо правильне та своєчасне використання такої інформації, її трансформування в нові ідеї, що втілюватимуться в нові конкурентоспроможні вироби, які створюватимуться вітчизняними інженерами конструкторами та за техніко-технологічними характеристиками не матимуть аналогів у світі.

Отже, **метою статті** є розробка концепції промислово-логістичного інтелектуального об'єднання, яка передбачає формування

теоретичних положень та підходів до вирішення проблеми стабілізації стану промислового комплексу України на основі використання внутрішніх інтелектуальних можливостей. Це дозволить отримати комплексний ефект на рівні основних та інфраструктурних галузей, наприклад: 1) збільшити інноваційність промислового виробництва, за рахунок створення ефективної системи інтелектуального забезпечення промислового виробництва; 2) задіяти потужності промислового сектору та транспортної системи; 3) повернути, поки що, остаточно невтрачений інтелектуальний потенціал конструкторів, технологів; 4) збільшити розвиток логістичних технологій; 5) розширити експортні можливості та збільшити частку ринку вітчизняних товарів за кордоном; 6) сформувати ефективну систему фінансового забезпечення промислового комплексу та розвинути вітчизняну банківську систему тощо.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Розглянемо ситуацію, в якій опинилася економіка України внаслідок неефективних механізмів управління. Її падіння в 2009 році стало закономірним результатом якості економічного зростання в докризовий період, що було обумовлено переважно двома факторами. Перший – це зростання цін на український експорт як результат прискорення темпів зросту світової економіки; другий – високий внутрішній попит, який стимулювали м'яка монетарна політика та значне збільшення банківського кредитування за рахунок іноземного капіталу. Як результат суттєве зниження обсягів виробництва в усіх основних секторах економіки.

Реальний сектор економіки України в останні роки характеризується стабільною тенденцією міжгалузевого розподілу як у виробництві товарів та послуг, так і в створенні доданої вартості на користь будівництва та галузей, що надають послуги. Але такі структурні зміни не сприяли якісним структурним змінам в промисловості, яка є основною складовою реального сектору (її частка в загальному виробництві товарів та послуг – 46,1%, у валовій доданій вартості – 31,3%). Більш ніж 2/3 загального обсягу промислової продукції припадає на галузі, що виробляють сировину, матеріали та енергетичні ресурси. Галузь машинобудування хоча і збільшила темпи зростання на протязі 1999-2007 рр., але внаслідок кризи її частка в структурі промисловості знизилася до 10,3%, що у 3-4 рази менше рівня розвинених країн. Неефективна структура та висока енергоефективність промислового виробництва в Україні, зростання цін на енергоносії вимусили промислові структури збільшити ціни на продукцію. Отже, вони обрали найбільш простий спосіб збільшення ефективності – зростання цін, не звертаючи увагу на

необхідність технологічної модернізації виробництва. В результаті до цього часу в Україні привалює третій та четвертий технологічні уклади (46 % та 50% відповідно). Існує ще одна гостра проблема – невідповідність змісту експорту та імпорту. Якщо в експорті привалюють матеріально- та енергосировинна продукція, то імпорт складається з високотехнологічної продукції та товарів кінцевого споживання. Це викликає дефіцит торгового балансу, що фінансується за рахунок зовнішніх джерел. Як результат валовий зовнішній борг (відсоток до експорту товарів та послуг) збільшився з 74,2 % у 2004 році до 120,6 % у 2008 році.

Таким чином, вихід економіки України з кризового стану залежить від багатьох чинників, але в першу чергу від злагодженої роботи промислового комплексу України. Сьогодні економіка України опинилася в замкнутому економічному колапсі, коли промисловість через головні чинники (ціна, швидкість подачі товарів на ринок і якість), що впливають на неї, не може випускати конкурентоздатні товари. В даний час, навіть за умови випуску якісних товарів, зниження цін на них нереально. Це пояснюється завищеними цінами на енергоносії, вартість яких складає домінуючу частину в собівартості продукції. Як результат - ціна виробу збільшується в два рази. При цьому енергетики не мають можливості зменшити вартість електроенергії, оскільки несуть величезні постійні витрати на обслуговування енергосистем, які зростають у зв'язку з незначним споживанням електроенергії промисловими підприємствами, що пов'язано з різким падінням обсягів виробництва (тільки у 2009 році промисловість скоротила обсяги виробництва на 37,5 %, що викликало зменшення обсягів споживання електроенергії на 58 %). Утворюється замкнене коло – енергетики не можуть знизити ціну у зв'язку з малими обсягами випуску товарної продукції промисловістю, і, отже, обсягами споживання енергоносіїв, що зменшуються, а промисловість не може збільшити обсяги виробництва і захопити зовнішній ринок збуту у зв'язку з високою собівартістю, що позначається на ціноутворенні готових виробів.

Для виведення країни з економічного глухого кута необхідно втручання двох ключових складових: транспортної системи і конструкторсько-технологічних центрів. Останні розроблятимуть нові вироби, виходячи із збереженого високого потенціалу інтелектуальної інженерної думки, створюючи конструктив виробу з використанням вже існуючих на світовому ринку сировини, матеріалів, вузлів агрегатів, модулів, комплектуючих, що пропонуються провідними виробниками світу. Єдина транспортна система України, в умовах розвитку вітчизняних міжнародних транспортних коридорів шляхом

створення логістичних центрів (терміналів) в регіональних центрах України, забезпечуватиме доставку блокових комплектуючих провідних країн світу для застосування в конструктиві конкурентноздатних на світовому ринку виробів, що створюватимуться вітчизняними конструкторами.

В результаті пропозицій інженерами-конструкторами України високоінтелектуальних конструкторських розробок на базі сучасних вискоелективних комплектуючих та сировини, що випускаються на світовому ринку, використовуючи логістичну транспортну систему (термінали) в умовах міжнародних транспортних коридорів та Єдиної транспортної системи, ми маємо можливість відродити промисловість України і вивести її на рівень конкурентноздатного виробництва.

Реалізація вищевикладених теоретичних положень можлива за умови створення промислово-логістичних інтелектуальних об'єднань, що діятимуть використовуючи можливості транспортної системи України за умови наявності стабільної державної підтримки у питаннях розвитку національної мережі міжнародних транспортних коридорів.

На сьогоднішній час діяльність Уряду щодо розвитку міжнародних транспортних коридорів (МТК) в Україні є незадовільною. Проте, на нашу думку, МТК є чинником укріплення економіки України. Мова йде не тільки про обслуговування та організацію товарообігу між країнами Азії та Європейського Союзу. Мається на увазі їх значення для розвитку промислового сектору економіки. Про ефективне функціонування міжнародного транспортного коридору, окрім інших факторів, свідчить розвинена логістична інфраструктура та результати обслуговування ним промислового сектору регіону, що знаходиться в зоні території його тяжіння.

Базовими елементами макрологістичних систем, що обслуговують товаропотоки МТК, є логістичні центри (термінали), що відіграють координуючу та інтегруючу роль у логістичній системі, забезпечують її ефективне функціонування. Україна знаходиться на перехресті транзитних потоків, через її територію проходять декілька МТК (Критські МТК №3, №5, № 7 та № 9), що обумовлює створення розгалуженої мережі національних логістичних центрів, яка дозволить наблизити транспортний і логістичний сервіс до міжнародних стандартів. Такі центри можуть бути створені у найкрупніших вузлових центрах: Харків (обслуговування товарних потоків з Росією), Львів (обслуговування товарних потоків з Польщею, Німеччиною, Угорщиною, Словенією, Італією, Румунією, Словаччиною, Чехією та Австрією),

Дніпропетровськ (обслуговування товарних потоків з Росією, Казахстаном та Китаєм), Одеса (обслуговування товарних потоків з Румунією, Болгарією, Грецією, Грузією, Вірменією, Азербайджаном та Туркменістаном), Донецьк (обслуговування товарних потоків з Росією, Грузією, Вірменією, Туреччиною), Київ (обслуговування товарних потоків з Росією, Фінляндією, Молдовою, Румунією, Болгарією, Грецією), Рівне (обслуговування товарних потоків з Білоруссю, Польщею та Данією).

Таким чином, з метою зміцнення стану промислового та транспортного комплексу України, приймаючи до уваги прийнятий інноваційний шлях її розвитку, враховуючи необхідність інтелектуалізації промислового виробництва та збільшення конкурентоспроможності кінцевої продукції, спираючись на положення Державної програми розвитку промисловості на 2003 - 2011 роки [4, 5] пропонуємо наступну модель функціонування промислово-логістичного інтелектуального об'єднання (рис.).

Його суб'єктами мають бути підприємства, організації, установи, що виконують наступні функції:

- 1) логістичні центри, функції яких мають бути розширені за рахунок організації в їх складі інформаційного сектору за напрямками (сировина та матеріали, електротехнічні вироби тощо). Його цілі діяльності пов'язані з отриманням, акумулюванням, синтезуванням інформації, відносно сучасних досягнень науки, техніки, інженерної думки. Засобами отримання такої інформації можуть бути: 1) дані, що існують в інформаційній мережі між логістичними центрами, 2) інформація мережі Intrenet, 3) матеріали виставок, семінарів. Таким чином, роль логістичних центрів в забезпеченні конкурентоспроможного промислового виробництва значно збільшується. Вона пов'язана не тільки зі зберіганням, складуванням, сортуванням, транспортуванням та оформленням вантажів, що значно збільшує якість процесу перевезень. Сьогодні діяльність логістичних центрів повинна впливати на збільшення інноваційності промислового виробництва. Крім того, їх функціонування за умови розвиненості мережі міжнародних транспортних коридорів дозволяє забезпечити доставку вантажів (конкурентоспроможних вітчизняних товарів, створених з урахуванням провідної інженерної думки) на базі основних логістичних принципів: в необхідний термін, в визначене місце, з мінімальними витратами, надійно та безпечно;

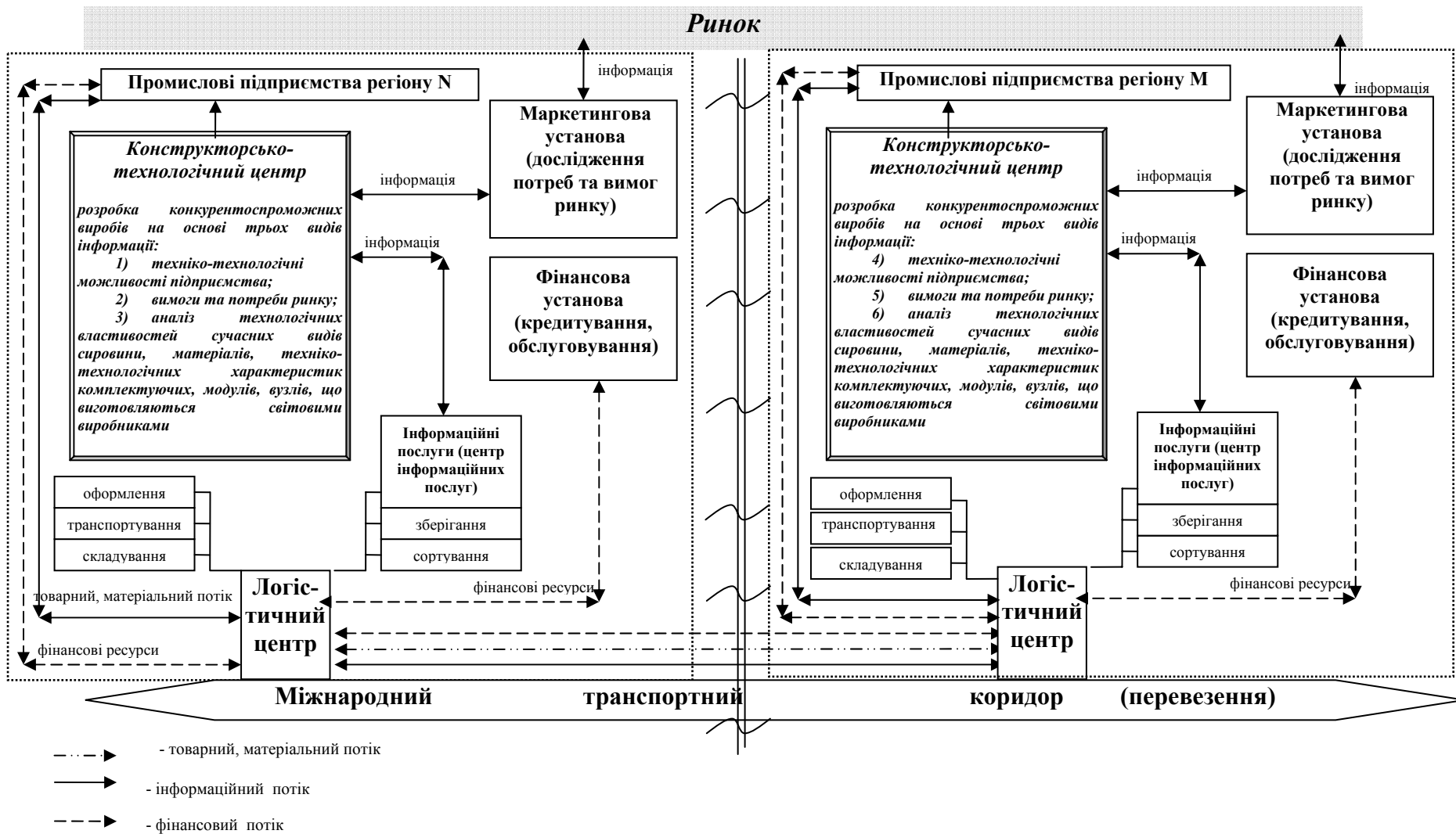

Рисунок 1 - Модель товарних, інформаційних та фінансових потоків при функціонуванні промислово-логістичного інтелектуального об'єднання

2) маркетингові установи, функції яких стосуються дослідження потреб ринку, що дозволяють сформувати стійкий попит на вітчизняну високотехнологічну продукцію, створену з використанням власного інтелектуального потенціалу вітчизняних конструкторів на основі розвинутого інформаційного забезпечення. Результатом діяльності маркетингових установ є комплексне інформаційне забезпечення конструкторських відділів промислових підприємств щодо векторів промислового виробництва з метою повного задоволення потреб вітчизняного та світового ринку;

3) конструкторсько-технологічний центр, що виконує функції, пов'язані з дослідженнями, розробками та випробуваннями нових конкурентоспроможних виробів та технологій, на основі аналізу трьох видів інформації:

- інформація, що отримана від маркетингових установ стосовно потреб ринку, що формує вектори розвитку діяльності;

- інформація, що отримана від логістичних центрів щодо ринку сучасних сировини, матеріалів, комплектуючих тощо, яка, ґрунтуючись на оцінці світових можливостей виробництва, дозволяє вирішувати задачі щодо випуску конкурентоспроможних високоякісних товарів;

- інформація, що отримана внаслідок аналізу власних можливостей виробництва промислових підприємств, яка дозволяє сформувати пріоритетні напрямки техніко-технологічної модернізації та оновлення виробництва і визначити необхідні для організації виробництва обсяги інвестиційних ресурсів;

4) промислові підприємства, функції яких пов'язані з практичним втіленням пропозицій та розробок конструкторсько-технологічного центру;

5) фінансові установи, функції яких включають банківське обслуговування та пільгове кредитування інших суб'єктів промислово-логістичного інтелектуального об'єднання.

Створення промислово-логістичного інтелектуального об'єднання дає можливість утворити замкнену систему діяльності від стадії проведення досліджень, нарощування та закупівлі сировини, комплектуючих, вузлів до виробництва та реалізації готової продукції підприємствами через власні логістичні центри, що діють в умовах розвинутих міжнародних транспортних коридорів. Промислово-логістичне інтелектуальне об'єднання є галузево-територіальним добровільним об'єднанням підприємницьких структур, що співпрацюють з владою, науковими та суспільними організаціями та створені для

підвищення конкурентоспроможності промислової продукції.

Висновок. Таким чином, на нашу думку, сьогодні існує єдиний ефективний шлях відродження промислового сектору економіки України – це формування промислово-логістичного інтелектуального об'єднання. Його головною характерною рисою має стати можливість акумулювання та розвитку потужного вітчизняного інтелектуального конструкторсько-технологічного потенціалу, що ґрунтується на провідних досягненнях світової науки та техніки, та на їх основі створює нові конкурентоспроможні вироби, що не мають аналогів в світі. Запропонована побудова промислово-логістичного інтелектуального об'єднання дозволяє комплексно вирішувати проблеми економіки України:

по-перше, зберігається інтелектуальний потенціал нації та промислового сектору економіки;

по-друге, збільшується ступінь використання потужностей транспортної системи;

по-третє, розвивається логістичний сектор економіки;

по-четверте, формується ефективна система фінансування інноваційних розробок;

по-п'яте, збільшується конкурентоспроможність вітчизняної продукції та зростає експорт;

по-шосте, залучаються мінімальні обсяги інвестиційних ресурсів при тому що отриманий ефект суттєвий, отже застосовуються внутрішні резерви розвитку промислового сектору економіки – інтелектуальний потенціал промислового виробництва.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Захарин С. Сбереження и инвестиции в корпоративном секторе Украины в контексте макроэкономического развития / С. Захарин // Экономика Украины. – 2009. - № 5. – С. 36-45.

2. Геец В. Формирование и развитие финансового кризиса 2008-2009 годов в Украине / В. Геец // Экономика Украины. – 2010. - № 4. – С. 5-15.

3. Державна програма розвитку промисловості на 2003 - 2011 роки: Режим доступу: http://www.in.gov.ua/files/content/dergavna_prog123.pdf.

4. Амоша А. Промышленная политика Украины: концептуальные ориентиры на среднесрочную перспективу / А. Амоша, В. Вишневский, Л.Збарзская // Экономика Украины. – 2009. - №12. – С. 4-13.

Аннотація. Определен новый концептуальный подход к устранению кризисных явлений в промышленном и транспортном секторе экономики Украины

Ключевые слова: промышленность, промышленно-логистическое интеллектуальное объединение, транспортная система, логистическая инфраструктура.

Summary. Detected a new conceptual approach to address the crisis in the industrial and transport sector of Ukraine

Keywords: industry, industrial-logistic intellectual association, transport system, логистическая инфраструктура.

Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Токмакова І.В.

УДК 658.26.004.18:656

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМКИ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ В ТРАНСПОРТНОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ

Боровик Ю.Т., к.е.н., доцент (УкрДАЗТ)

В статті розглянуті шляхи енергозбереження в національному господарстві, пріоритетні напрямки розвитку електроенергетики та енергозбереження в транспортному комплексі України

Ключові слова: енергоресурси, електроенергетика, енергетична стратегія, енергозбереження, транспортний комплекс.

Постановка проблеми. Енергозбереження є найважливішим стратегічним напрямком діяльності України. Невирішеність проблеми бережливого витрачання енергоносіїв може погрожувати національній безпеці держави, особливо враховуючи відсутність в країні власних запасів нафти, газу, ядерного палива. Тому в умовах реформування електроенергетики країни важливим є створення енергетичної стратегії транспортного комплексу України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В останній час дослідженню проблем енергозбереження в національній економіці приділяється значна увага [1], на залізничному транспорті стаття С. Кобзаря [4]. Прийняті також Закон України «Про енергозбереження» і галузеві програми [2, 3]. Однак питання енергозбереження в транспортному комплексі потребують подальшої детальної розробки.

Метою статті є – розглянути проблеми енергозбереження в транспортному комплексі України та шляхи їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основними стратегічними напрямками підвищення енергетичної ефективності та реалізації потенціалу енергозбереження є технологічна та структурна

перебудова економіки і соціальної сфери країни, створення економічних, адміністративних і нормативно-правових механізмів, що забезпечують зростання енергоефективності та обсягів енергозбереження.

Можливо представити такі принципіальні шляхи енергозбереження:

- зменшення енергоємності продукції, що випускається, на діючих підприємствах за рахунок модернізації технологій;

- тотальне встановлення на промислових підприємствах та в побутовому секторі лічильників тепла, електроенергії і газу – лічильників нового покоління високою точністю і надійним захистом від «несанкціонованого втручання»;

- підвищення ККД котлів та зниження втрат в електро-тепломережах при виробництві та транспортуванні;

- утилізація «енерговмістовних» відходів;

- виробництво біогазу та біоетанолу;

- відбір «покинутої» енергії при прокачуванні газу по магістральним газопроводам, при скиданні горючого конденсату з відпрацьованим паром на ТЕС та інш.;